



ДРУШТВО ЗА ЗАШТИТУ И
ПРОУЧАВАЊЕ ПТИЦА СРБИЈЕ



Друштво за заштиту и проучавање
птица Србије (ДЗППС)

Адреса: Радомира Раше Радужкова 1а,
21000 Нови Сад

Телефон: 021-3044925

E-mail: info@pticesrbije.rs

Web: www.pticesrbije.rs

Društvo za zaštitu i proučavanje ptica Srbije

Br. 180/2025

Datum 26.12. 20 25. god.

Агенција за просторно планирање и урбанизам

Краља Милутина 10а

11000 Београд

ПРИМЕДБА

Поштовани,

овим путем желимо да искажемо примедбе на ПРОСТОРНИ ПЛАН ПОДРУЧЈА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ РУДНОГ ЛЕЖИШТА „ЧОКА РАКИТА“ У РЕЈОНУ ЦРНОГ ВРХА који су доступни за рани јавни увид од 9. децембра, па завршно са 26. децембром 2025. године (https://www.appurs.gov.rs/wp-content/uploads/2025/12/PPPPN-CokaRakita_Elaborat-za-RJU-nov2025.pdf).

Генералне примедбе:

1. Порозни крашки масиви на подручју Хомоља и Црног врха где се планира отварања рудника због присутних река понорница нису добри за присуство индустријских загађења јер постоји вишеструка могућност загађивања дубоких подземних вода и резервоара. Планирано коришћење методе обраде руде флотацијом представљало би озбиљну, трајну опасност за отпадне воде и водоснабдевање ширег региона у општинама Бор и Жагубица. Локација потенцијалног рудника у карстном подручју изворишта сливова реке Пек и Млаве представљала би висок ризик од неповратне и трајне контаминације. Поузданост затвореног водног циклуса и јаловишта током трајања и након експлоатације није могуће гарантовати у оваквим хидрогеолошким и климатским условима који ће у будућности све више имати екстремних појава у виду интензивних падавина, наглих колебања температура и земљотреса. Већ је ранијим истраживањима утврђена повезаност хидрогеолошких структура на овом доминантно кречњачком простору. С обзиром да постоји реална могућност да површина рудника у будућности буде и проширена, то би представљало потенцијално шире загађење које би утицало на врело реке Млаве. Ова река је значајно деградирана изградњом МХЕ у Рибарској клисури, а услед суше (и могуће последица масовних геолошких истраживања) веома је ослабило и само врело реке у Жагубици. Уколико дође до отварања овог рудника и уклањања шумског покривача створиће се могућност за настанак великог дуготрајног загађења, опште деградације животне средине попут оне која је задесила Бор и Мајданпек, а врело Млаве може да пресуши у потпуности.

2. Да би овакав плански документ уопште био стављен на разматрање раног јавног увида требало је да претходно буде урађена хидрогеолошка студија ширег подручја око локације планиране за рудник. На овом карстном терену има више понорница и врела, стога да би рудник уопште био разматран било је неопходно да хидрогеолошка студија прво укаже да би постојање истог било оправдано из перспективе безбедности подземних водотокова. Ово је обавеза према Закону о процени утицаја на животну средину („Сл. гласник РС“, бр. 94/2024) чланови 11, 12 и 17, а свакако да би била потребна и приликом неопходне Стратешке процене утицаја на животну средину прописане Законом о стратешкој процени утицаја на животну средину („Сл. гласник РС“, бр. 94/2024). Овај закон прописује прописује да се стратешка процена



ДРУШТВО ЗА ЗАШТИТУ И
ПРОУЧАВАЊЕ ПТИЦА СРБИЈЕ



Друштво за заштиту и проучавање
птица Србије (ДЗППС)
Адреса: Радомира Раше Радујкова 1а,
21000 Нови Сад
Телефон: 021-3044925
E-mail: info@pticesrbije.rs
Web: www.pticesrbije.rs

утицаја израђује паралелно са израдом планског документа, као и да мора бити доступна јавности у фази када јавност може суштински да утиче на план. У овом поступку она није израђена, није објављена и није стављена ни на рани јавни увид, чиме су прекршене одредбе чл. 3 ставови 2 и 3:

2) стратешка процена утицаја одређених планова и програма на животну средину обухвата припрему извештаја о стратешкој процени, спровођење поступка консултација јавности и заинтересованих органа и организација, уважавање извештаја и резултата консултација у поступку одлучивања и доношења или усвајања одређених планова и програма, као и пружање информација и података о донетој одлуци јавности и заинтересованим органима и организацијама;

3) извештај о стратешкој процени је документ који је саставни део планске документације која се прилаже уз план или програм и садржи идентификацију, опис, вредновање и процену могућих непосредних, посредних, секундарних, кумулативних, прекограничних, краткорочних, средњорочних и дугорочних, трајних и привремених, позитивних и негативних значајних утицаја на животну средину спровођења плана и програма, као и разумне варијанте које је орган надлежан за припрему плана и програма разматрао у односу на циљеве и географски обухват плана или програма чије доношење предлаже;

3. Предложени пројекат рударских истраживања и отварања рудника злата источно од Жагубице, на простору између масива Хомоља и Бељанице, налази се на неким местима на свега један километар од већ успостављена 3 Међународно значајна подручја за птице (Слика 1 и 2), будућих НАТУРА 2000 подручја (Велики крш и Стол, Хомоље и Кучај – Бељаница). Негативне последице загађења и уништавања станишта би утицало на сва три, а која су већ угрожена постојећим рудницима у околини Бора и Мајданпека. Додатан проблем представља чињеница да се у Србији у великој мери не поштују закони који се тичу рударства и заштите животне средине, већ се отварања рудника у јавности најчешће представљају као безопасни и профитабилни пројекти.

У периоду 2022-2025. чланови Друштва за заштиту и проучавање птица Србије вршили су циљана истраживања орнитофауне овог подручја. Том приликом су прикупљени подаци за 81 врсту птице од којих су чак 79 гнездарице овог краја. Међу њима 31 врста налази се на списку Директиве о птицама (14 врста на Анексу 1, 13 на Анексу 2, 4 са Анекса 3), а 74 врсте заштићене су према Бернској конвенцији (58 врста са Анекса 2 и 16 врста са Анекса 3). Такође, 67 врста су строго заштићене, 13 заштићене према националном законодавству, док се 6 налазе у Црвеној књизи птица Србије. Број врста је сасвим сигурно знатно већи, како гнездарица, тако и пролазница, зимовалица, што ћемо утврђивати у наредном периоду. Најзначајније врсте гнездарице овог подручја су планински детлић (*Dendrocopos leucotos*), средњи детлић (*Leipicus medius*) и сива жуна (*Picus canus*), пар сурих орлова (*Aquila chrysaetos*), дугорепа сова (*Strix uralensis*), беловрата мухарица (*Ficedula albicollis*).



ДРУШТВО ЗА ЗАШТИТУ И
ПРОУЧАВАЊЕ ПТИЦА СРБИЈЕ



Друштво за заштиту и проучавање
птица Србије (ДЗППС)

Адреса: Радомира Раше Радујкова 1а,
21000 Нови Сад

Телефон: 021-3044925

E-mail: info@pticesrbije.rs

Web: www.pticesrbije.rs

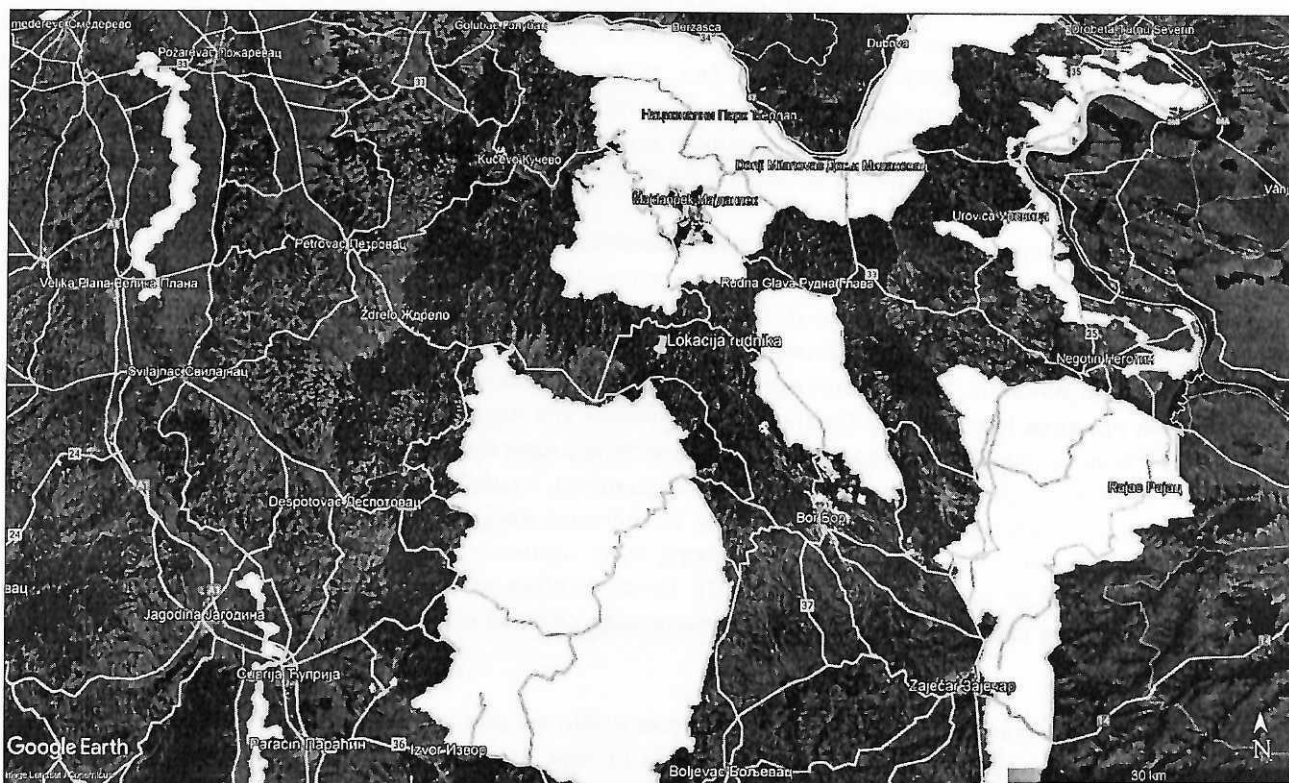
Линкови до страница које описују поменута три Међународно значајна подручја за птице:

Хомоље <http://datazone.birdlife.org/site/factsheet/49017>

Кучај – Бељаница <http://datazone.birdlife.org/site/factsheet/49022>

Велики крш и Стол <http://datazone.birdlife.org/site/factsheet/49049>

Поред фауне птица ово подручје је изузетно богато фауном бескичмењака како површинских, тако и подземних који насељавају пећине и шупљине овог карстног подручја. Поред већ препознатих и описаних ендемичних врста сигурно постоји још много неописаних, јединствених врста какве су карактеристичне за ове терене. Уз њих пећине на простору планираном за рудник представљају значајне колоније и зимовалишта за више од 25 врста слепих мишева који су већ значајно угрожени изградњом ветроелектране на Црном врху, те би их уништавање самих пећина додатно угрозило.



Слика 1. Локација разматраног рудника злата на локалитету „Potaj čuka – Tisica“ у односу на Међународно значајна подручја за птице Хомоље (север), Кучај – Бељаница (југ), Велики крш и Стол (исток), уз могућност да рудник у будућности буде проширен

4. Да ли је за овај пројекат урађени IFC 6 стандарди према Конвенцији о биолошкој разноврсности (*International Finance Corporation's Guidance Note 6: Biodiversity Conservation and Sustainable Management of Living Natural Resources*)? Овај стандард идентификује ризике и утицај неког пројекта, његову исплативост, а све кроз призму екосистемских услуга и очувања биодиверзитета анализираног подручја.



ДРУШТВО ЗА ЗАШТИТУ И
ПРОУЧАВАЊЕ ПТИЦА СРБИЈЕ



Друштво за заштиту и проучавање
птица Србије (ДЗППС)
Адреса: Радомира Раше Радујкова 1а,
21000 Нови Сад
Телефон: 021-3044925
E-mail: info@pticesrbije.rs
Web: www.pticesrbije.rs

Процес идентификације ризика и утицаја приликом израде IFC 6 стандарда узима у обзир директне и индиректне утицаје у вези са пројектом на биодиверзитет и услуге екосистема, идентификује све значајне преостале утицаје. Разматрају се релевантне претње по биодиверзитет и услуге екосистема, посебно са фокусом на губитак станишта, деградацију и фрагментацију, инвазивне стране врсте, прекомерну експлоатацију, хидролошке промене, оптерећење нутријентима и загађење. Такође, узимају се у обзир различите вредности које су везане за биодиверзитет и услуге екосистема других заинтересованих страна. Директни утицаји могу укључивати: поремећај или смањење популација врста или њихових станишта, ефекте емисија и ефлуента, измене површинске хидрологије, облика земљишта и обалних процеса, ширење инвазивних врста, ефекат рубца и препреке расејавању, смањен приступ услугама екосистема укључујући губитак или деградацију станишта. Индиректни утицаји могу укључивати: приступ трећих страна изазван пројектом, миграцију повезану са утицајем коришћења ресурса, укључујући конверзију земљишта, лов и трговину дивљим животињама и ширење инвазивних страних врста. Како ће пројекат изградње соларне електране на сланима мочварама и језерима негативно утицати на већину од горе поменутих фактора, то је стога неопходно све те факторе анализирати кроз исплативост пројекта, изводљивост и негативне последице до којих ће довести. Поготово је неоправдано загадити и деградирати овакво подручје ради свега 10 година експлоатације и профитабилних активности, а касније треба деценијама и вековима бринути се о јаловишту и загађењу.

5. Изостављена је квантитативна анализа трошка пропуштене прилике (*Opportunity Cost*) која упоређује краткорочне економске користи са дугорочним одрживим развојем. Елаборат није спровео квантитативну процену трошка пропуштене прилике (*Opportunity Cost*), односно упоређивање NCV (*Net Present Value*) краткорочног рударског периода (8 година) са дугорочним NCV одрживог развоја (30+ година) укључујући еко-туризам, национални парк и органску пољопривреду. Захтева се израда детаљне студије трошка пропуштене прилике (*Opportunity Cost*), која ће служити као кључна основа за доношење стратешких и одрживих одлука у планирању простора. Такође, постоји ризик губитка друштвене дозволе за рад (*Social Licence to Operate*, SLO) услед непотпуног учешћа јавности, недостатка транспарентности и неизвршене стратешке процене утицаја на животну средину. Искључење најближих насеља (нпр. Лазница, Жагубица) из формалног обухвата Плана онемогућава њихову пуну партиципацију и директно поткопава друштвену дозволу за рад (*Social Licence to Operate*, SLO). То је посебно неоправдано будући да би загађење из рудника утицало на ширу зону, а преко подземних вода свакако воде у околини Жагубице више него на било које друге.

6. Право локалног становништва на правовремене информације у вези са животну средину потврђује Архуска конвенција чија потписница је и Република Србија, но у пракси, то код нас лоше функционише. Архуска конвенција, која је обавезујућа за Републику Србију, прописује право јавности на благовремено, потпуно и ефективно учешће у доношењу одлука које се односе на животну средину. Недоступност SEA документације представља повреду чл. 6(3), 6(4), 6(6) и 7 Архуске конвенције, јер јавност није у прилици да се изјасни о потенцијалним утицајима пројекта. Ове активности нису адекватно спроведене у овом случају.



ДРУШТВО ЗА ЗАШТИТУ И
ПРОУЧАВАЊЕ ПТИЦА СРБИЈЕ



Друштво за заштиту и проучавање
птица Србије (ДЗППС)

Адреса: Радомира Раше Радужкова 1а,
21000 Нови Сад

Телефон: 021-3044925

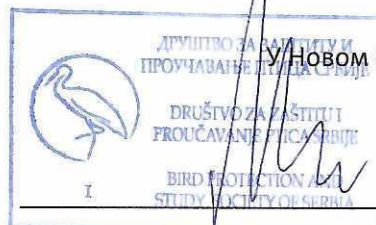
E-mail: info@pticesrbije.rs

Web: www.pticesrbije.rs

7. Према Закону о заштити природе ("Сл. Гласник РС", бр. 36/2009, 88/2010, 91/2010 - испр., 14/2016, 95/2018 - др. закон и 71/2021) у члану 74. прецизира:

Забрањено је коришћење, уништавање и предузимање других активности којима би се могле угрозити строго заштићене дивље врсте биљака, животиња и гљива, укључујући и птице и њихова станишта. Како би се овде радило о трајном уништавању и деградацији осетљивих надземних и подземних станишта и регионалног загађења преко подземних вода ради се недвосмисленом кршењу овог члана.

Потенцијална корист од рудне ренте коју би Општина Жагубица остварила покретањем рада рудника „Чока ракита“, занемарљива је у односу на еколошку штету коју ће оваква делатност начинити подручју Хомоља и Црног врха које је делом обухваћено и новоформираним границама Еколошке мреже и Међународно значајних подручја за птице. Подручје би претрпело и непоправљиву штету у погледу умањења туристичке вредности самог простора услед нарушавања атрактивности предела отварањем копа, загађења ваздуха, додатног угрожавања водоснабдевања и потенцијала да се рудник шири даље након истека планираног експлоатационог периода. Када се подручје једном тешко деградира тешко се може аргументовано спречити његово даље ширење. Изгубио би се и потенцијал за потпуно развој органске пољопривреде и руралног туризма, укључујући и већ брендирани хомолског меда. Због свега наведеног захтевамо да овај Нацрт Просторног плана подручја посебне намене за рудник буде одбачен у целиности.



У Новом Саду 26.12.2025.